

7. GEZONDHEID EN ZIEKTE

Goede gezondheidszorg begint bij preventie. Door goede verzorging, voeding en huisvesting kunt u heel wat narigheid voorkomen, echter niet alles. Door een regelmatige (dagelijkse) en goede observatie van uw schapen kunt u tijdig verandering waarnemen en bij ziekte direct handelen om erger te voorkomen. Ook door ze regelmatig in handen te nemen en op de conditie te letten, kunt u problemen voor zijn.

De belangrijkste direct preventieve maatregelen zijn ontwormen en vaccineren. Dit is dan ook aan te bevelen. Goede preventieve gezondheidszorg is altijd lonend en zal het welzijn van de aan u toevertrouwde dieren ten goede komen.

Mochten uw schapen ziek worden, neem dan de volgende zaken in acht:

- Ga bij twijfel niet zelf eerst dokteren, maar raadpleeg uw dierenarts.
- Stel of laat eerst een juiste *diagnose* stellen en ga pas *daarna* behandelen. Diarree betekent bijvoorbeeld niet altijd wormen en ook niet 'altijd' coccidiose. Bij afwezigheid van diarree kunt u er, zeker in de zomermaanden, niet vanuit gaan dat wormen geen rol spelen. Bij twijfel moet u altijd de dierenarts inschakelen om fouten te voorkomen.
- Roep de hulp van de dierenarts *op tijd* in, hij/zij kan beter voor niets komen dan dat er zonder hem/haar een foute diagnose wordt gesteld.

Pillenschieter

- *Volg de voorgeschreven behandeling altijd stipt op.* Het langdurig behandelen met een *onderdosering* van een geneesmiddel kan resistentie in de hand werken.
- Als u antibiotica gebruikt, maak dan de kuur *helemaal af in overeenstemming met het gegeven voorschrift.*
- Een ziek dier kunt u beter *afzonderen* van de andere dieren, totdat het weer beter is. U kunt daarmee eventuele besmettingen voorkomen. Bedenk aan de andere kant wel dat een schaap een kuddedier is. Door een ziek schaap alleen te plaatsen, ontstaat een stressvolle situatie. Probeer daarom het dier zo af te zonderen dat het de koppelgenoten nog wel kan zien.
- Voorkom ziekte-insleep via bezoekers, schoeisel, kleding en gereedschappen en bovenal via aanvoer of contact met andere schapen. Plaats nieuw aan te voeren dieren daarom altijd eerst twee weken in quarantaine en observeer de dieren gedurende de periode goed en stel zo nodig behandelingen in.
- Neem *seizoensgebonden* hygiënische maatregelen zoals op tijden, mestonderzoek ter bestrijding van wormen en leverbot, maatregelen tegen myiasis (huidmaden), hoefonderhoud, onderzoek zwoegerziekte enz.
- Neem *algemene* hygiënische maatregelen, laat niet altijd iedereen toe bij uw schapen. Als u dat wel doet, geef de bezoekers dan ontsmette laarzen.

Aangifteplichtige ziekten

Sommige schapenziekten zijn aangifteplichtig. Dat wil zeggen dat u ze bij voorkomen aan de officiële instanties moet melden, zodat verdere verspreiding zoveel mogelijk kan worden voorkomen. mond- en klauwzeer, blauwtong, rotkreupel zijn hier voorbeelden van. Uw dierenarts is op de hoogte welke maatregelen onder welke omstandigheden genomen moeten worden. Bijvoorbeeld quarantainemaatregelen of het ruimen van een bedrijf. Omdat deze maatregelen regelmatig veranderen, kunt u dit het beste op het moment van voorkomen met uw dierenarts bespreken.

Heffing Dierengezondheidsfonds (DGF)

De heffing voor het Dierengezondheidsfonds DGF Geiten en Schapen is door de overheid in het leven geroepen om de gemaakte kosten voor dierengezondheid deels te dekken. Deze premie wordt geheven door de Productschappen Vee, Vlees en Eieren. U hoeft geen heffing te betalen als u minder dan tien schapen of minder dan 31 geiten houdt. Hierdoor blijven de meeste hobbydierenhouders vrij van deze heffing. Actuele informatie: www.pve.nl

Identificatie en registratie

In Europa is het verplicht om, mede in verband met het vervoer en ziektebestrijding, alle schapen te registreren en van een voorgeschreven identificatiemiddel te voorzien. Meer hierover in hoofdstuk 4 Aanschaf.

Tot 2005 hield de plicht tot identificatie in: een enkel geel oormerk (bij geiten was een tatoeage eveneens toegestaan). Voor alle dieren geboren ná 9 juli 2005 geldt dat zij moeten zijn voorzien van twee identificatiemiddelen. Dat moet zijn één oormerk plus als tweede identificatiemiddel:

- tweede oormerk (beide oormerken zijn geel)
- elektronisch oormerk (beide oormerken zijn dan groen)
- maagbolus (elektronisch) en dan is bijbehorend oormerk grijs

De maat van de oormerken voor schapen en geiten is helemaal vrijgegeven. Wel moeten alle oormerksets geregistreerd zijn bij het bureau I&R. De regelgeving is nog steeds in ontwikkeling en wijzigt nog regelmatig. Informeer zo nodig naar de actuele stand van zaken. Voor precieze informatie over alle ID-middelen kunt u meer lezen op de informatiepagina van het LNV-Loket www.hetlnvloket.nl.

Actuele ziekten

Jammer genoeg worden bepaalde nogal besmettelijke ziekten in ons land in toenemende mate waargenomen, soms met epidemische vormen. Ziekten die tot voor kort niet of nauwelijks in ons land voorkwamen, plagen nu de schapen en soms ook mensen. Actuele ziekten zoals Blauwtong, *Chlamydomphila abortus*, het toenemende aantal gevallen van *haemonchose* (bloedzuigende lebmaagwormen *Haemonchus contortus*) en Q-koorts, en zijn daar voorbeelden van.

Chlamydomphila abortus

De *Chlamydomphila abortus* is een bacterie die bij zoogdieren, waaronder het schaap en de geit, abortus veroorzaakt: het vroegtijdig verwerpen van de vrucht. Bacteriën hebben een gastheer (levende cellen) nodig om goed te kunnen overleven. Buiten een lichaam en bij lage temperaturen blijven ze enkele dagen infectieus. De besmetting kan direct en indirect verlopen. De incubatietijd is minimaal 35 tot 42 dagen. Deze bacterie tast de placenta aan, die verandert en beschadigt, wat uiteindelijk tot abortus zal leiden. Het is een tamelijk besmettelijke ziekte aan het begin van de dracht (meeste gevallen treden op aan het eind van de dracht). Ook rammen kunnen deze ziekte overbrengen. Let op: deze ziekte

kan ook op mensen, *zwangere vrouwen* dus overgaan. Daarom de raad om zo ver mogelijk van dit type abortus vandaan te blijven. Als eenmaal een besmetting op een bedrijf is vastgesteld, is het moeilijk om er weer vanaf te komen. Het is mogelijk om de dieren vier weken voor de dekdatum tegen deze ziekte te enten en dat jaarlijks te herhalen.

Blauwtong

De exotische virusziekte blauwtong is in 2006 in Nederland, België en Duitsland voor het eerst vastgesteld onder schapen (Blue tongue, veroorzaakt door een *Orbivirus*). Sindsdien werden in Nederland duizenden gevallen van deze ziekte geconstateerd onder schapen en rundvee. Hoewel blauwtong voornamelijk onder schapen klinische verschijnselen veroorzaakt, kunnen rundvee en in mindere mate ook geiten besmet en ziek worden. Rundvee en geiten worden minder ziek van het virus, maar ze kunnen wel bijdragen in de verspreiding. Wilde herkauwers kunnen ook besmet raken, zij het dat de ziekteverschijnselen daar waarschijnlijk milder zullen zijn. Blauwtong is niet besmettelijk voor mensen.

Inmiddels is vastgesteld dat deze ziekte nu vrij algemeen in Nederland voorkomt en sinds mei 2008 wordt tegen deze ziekte geënt.

Bij deze ziekte spelen muggen behorende tot de familie *Culicoides*, in de volksmond 'knutten' genoemd, een rol als besmetter. Als deze mug in voldoende mate drager is van dit virus en zij steekt een van de eerdergenoemde dieren, dan raakt dit dier besmet.

Het virus kan zich in de mug vermenigvuldigen als de omgevingstemperatuur minimaal 15°C is. Door deze ziekte raken bloedcirculatie en ademhaling ernstig verstoord door ernstige beschadiging van de bloedvaten. De incubatietijd bij schapen ligt tussen 5 en 25 dagen. Bij de klinische vorm ziet u de volgende ziekteverschijn-

Schaap met blauwtong

selen:

- verhoogde temperatuur voor gedurende enkele tot 8 dagen (variatie van 2 tot 11 dagen);
- snellere ademhaling door de temperatuurstijging en aantasting van de longen;
- ontstoken en verzweerd slijmvlies in de bek;
- afbraak van het slijmvlies in de bek;
- opgezwollen en blauwgekleurde tong in enkele gevallen; kreupelheid;
- drachtige dieren kunnen aborteren, maar dit hebben we in ons land tot nu toe niet duidelijk waargenomen;
- bij schapen kan breuk van de wolvezels optreden waardoor kaalheid kan ontstaan;
- problemen met de luchtwegen;
- vermagerde dieren;
- binnen enkele tot 10 dagen overlijden de dieren, of ze herstellen volledig - sterfte kan echter ook optreden bij dieren die weinig symptomen hebben vertoond;

Soms treedt herstel op, maar groeiachterstand en onvruchtbaarheid komt daarna voor. Schapen kunnen elkaar onderling niet besmetten. De verwachting is dat deze ziekte van tijdelijk aard is en vooral samenhangt met het voorkomen van betreffende

muggen, die van nature in warmere gebieden dan in West-Europa voorkomen (de Culicoidessoorten die waarschijnlijk verantwoordelijk zijn voor de virusoverdracht in dit gebied komen voor tot in zuid-Scandinavië). De muggen zouden bij echt winterse, lage temperaturen namelijk niet kunnen overleven.

Het is mogelijk om de dieren in gebieden waar deze ziekte voorkomt te vaccineren.

Of het een goede preventieve maatregel is om de muggen (knutten) te bestrijden, staat ter discussie. Op grote schaal pogen de knutten te bestrijden buiten de directe omgeving van dieren is zinloos; het bestrijden op en in de directe omgeving van de dieren heeft misschien wel een beetje effect, maar kan niet gegarandeerd besmetting voorkomen.

Verder kan met het ministerie van LNV (tijdelijke) maatregelen afkondigen ter bestrijding van deze ziekte. Omdat deze maatregelen meestal seizoensgebonden zijn en nogal eens wijzigen, is internet de beste informatiebron: voor Nederland www.hetlnvloket.nl of www.minlnv.nl en voor België www.favv.be. De schade onder schapen als gevolg van deze ziekte rechtvaardigt *alle maatregelen* ter bestrijding.

Haemonchose

Deze ziekte wordt veroorzaakt door de bloedzuigende lebmaagworm *Haemonchus contortus*, dat is een bloedzuigende lebmaagworm die vooral onder lammeren grote schade kan aanrichten. Kenmerken zijn bloedarmoede, slechte groei, vermagering, onderkaakoedeem en harde, ingedroogde mestkeutels. De sterfte als gevolg van deze ziekte kan groot zijn. Om de ziekte vast te kunnen stellen, is mestonderzoek noodzakelijk.

De larven overwinteren in een soort winterslaap in de oöien. Als oöien in het voorjaar niet werden ontwormd na het aflammeren, kunnen hun eieren in grote aantallen worden uitgescheiden in de wei. Eind mei zijn er zo weer nieuwe larven op de wei. Opname door lammeren maakt dan de kringloop weer rond. Een wormziekte die door tijdig vloeibare wormmiddelen ertegen te bestrijden is. Kijk op www.cpraovis.nl voor meer informatie.

Q-koorts

Dit is een ziekte, ook besmettelijk voor de mens, die veroorzaakt

wordt door een bacterie *Coxiella burnetii*. In 1937 werd deze aandoening voor het eerst beschreven in de staat Queensland, Australië. In 2007 trad deze ziekte opvallend meer op in Gelderland en Noord-Brabant. De besmetting kan verlopen via rundvee, schapen en geiten, maar ook via honden, katten en vogels. De ziekte kan met sommige antibiotica behandeld worden. De besmetting kan optreden door inademing van de besmette stof van stallen, weiland, ruwe wol en dierenhuiden, evenals door consumptie van rauwe melk en onvoldoende verhit vlees. Een enkele bacterie kan al besmetten. De incubatietijd kan van 9 tot 40 dagen zijn. Buiten de gastheer kan deze bacterie lang blijven leven. De ziekteverschijnselen bij mensen zijn die van een flinke griep. Na ongeveer tien dagen kan men weer hersteld zijn, maar er is ook een chronische vorm van bekend.

Soms voorkomende ziekten bij schapen

A-aminose

Dit is een zogenoemde gebreksziekte met als oorzaak een gebrek aan bepaalde vitamine(n). Een bekend voorbeeld is een tekort aan vitamine D, waardoor rachitis (Engelse ziekte) optreedt. Zie ook het hoofdstuk Voeding onder Vitamine.

Caseous lymphadenitis (CL)

Caseous Lymphadenitis ook wel bultenziekte of veretterende lymfeklierontsteking genoemd, is een besmettelijke ziekte van geiten en schapen, maar kan ook bij paarden en runderen en mensen voorkomen. De oorzaak is een bacterie -*Corynebacterium pseudotuberculosis* - die sinds het begin van de jaren tachtig in Nederland voorkomt. Deze aandoening wordt ook wel pseudo tuberculose genoemd. Kenmerkend is de zwelling van een of meer oppervlakkige of inwendige lymfeklieren. De abscessen die hierbij voorkomen, kunnen doorbreken en ogenschijnlijk genezen. Ook inwendige lymfeklieren kunnen worden aangetast. Schapen en geiten kunnen elkaar besmetten door opengebroken abscessen. Intensief contact hiermee verhoogt de besmettingskans. De bacterie kan zeer lang besmettelijk blijven. De incubatietijd ligt tussen de één en zes maanden. Daardoor kan besmetting al optreden voordat ziekteverschijnselen zichtbaar zijn. De ziekte is bij sectie en bloedonderzoek aan te tonen. Behandeling is niet mogelijk, ook niet met antibiotica.

Coccidiose

Dit is een parasitaire aandoening. Hierbij richten coccidiën

(ééncellige organismen) schade aan in de darmslijmvliezen en darmwand, met als gevolg diarree met bloed. In de regel komt de schade voor in het maagdarmkanaal en als daarbij bloedverlies optreedt, is de mest niet rood maar zwart van kleur. Het schaap verliest veel vocht en kan sterk vermageren. De besmetting verloopt via de mest en is microscopisch via de dierenarts aan te tonen. Regelmatig verweiden en mestonderzoek zijn goede maatregelen om deze ziekte binnen de perken te houden. Coccidiën stapelen in percelen weiland. De consequentie daarvan voor de schapenhouder is dat hij in het voorjaar de ooien met lammeren niet altijd op dezelfde percelen naar buiten moeten doen. Er bestaan overigens goede preventieve en curatieve geneesmiddelen tegen deze ziekte.

Diarree

Diarree is meestal het gevolg van verkeerde voeding. Zorg altijd voor voldoende ruwvoer in de voeding en voorkom een eenzijdig voedingspatroon. Ook komt diarree als bijverschijnsel voor bij het voorkomen van bepaalde parasieten zoals coccidiose of sommige maagdarmwormen. Bij diarree is het zaak uitdroging te voorkomen. Belangrijk is dat een juiste diagnose wordt gesteld, om een doeltreffende behandeling te kunnen inzetten. Een oud huismiddeltje is het geven van hooithee. Die maakt u door een pluk hooi een dag in een emmer lauw water te laten trekken en het daarna als drinkwater te verstrekken.

Ecthyma

zie bij: zere bekjes

Engelse ziekte (rachitis)

Dit is een typische gebreksziekte. De oorzaak is een tekort aan vitamine D en/of zonlicht vaak in combinatie met een disbalans van calcium en fosfor in het rantsoen. De lange beenderen van een schaap verkrommen en ook beenwoekeringen rond de beengroei-naden komen voor. Deze problemen worden vooral waargenomen van dieren die nog in de groei zijn. Behandel het betreffende dier in overleg met de dierenarts.

Enterotoxemie

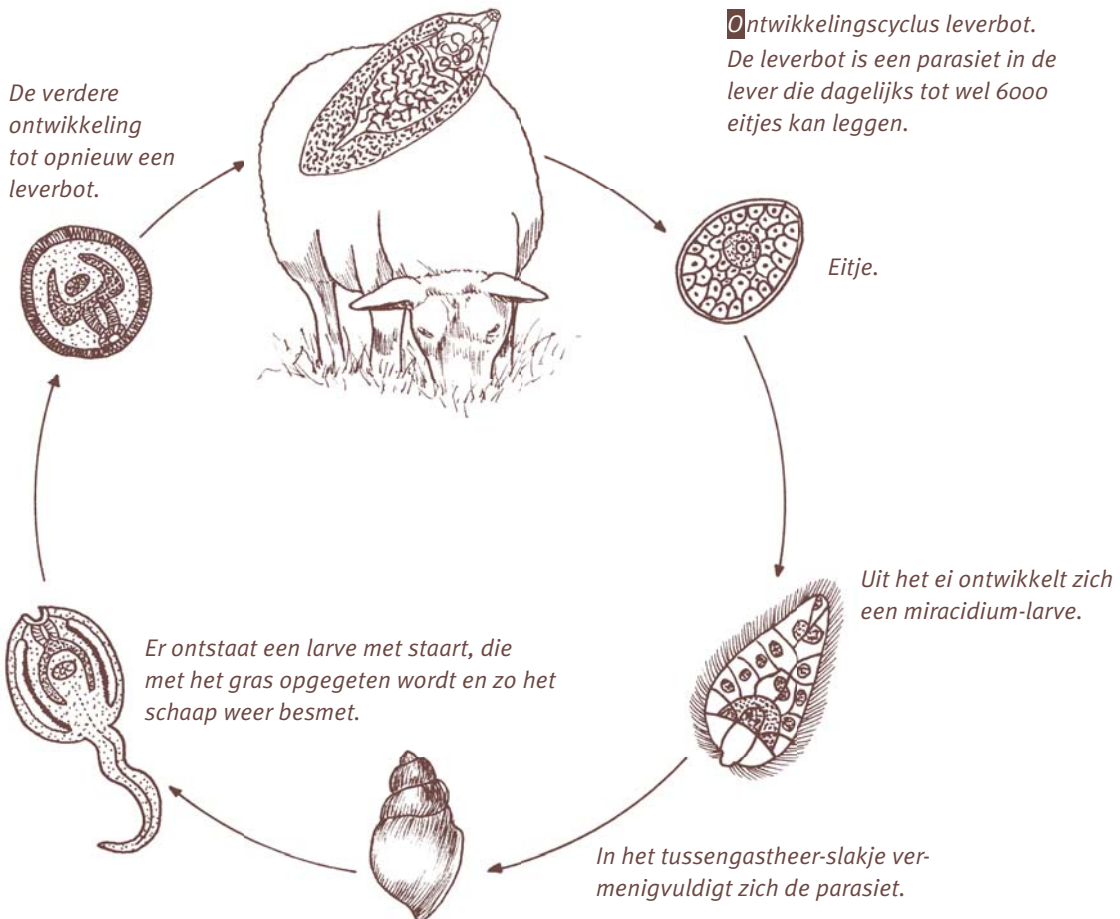
Deze ziekte is ook bekend onder de naam 'het bloed' of 'weel-deziekte'. Oorzaak een te rijke voeding. Bacteriën (*clostridium perfringens*) die onder normale omstandigheden geen schade aanrichten, kunnen dan 'op hol slaan', door de darmwanden heen-dringen en via het bloed dodelijke beschadigingen in de hersenen

veroorzaken. Behandeling is haast niet mogelijk vanwege het korte en heftige verloop van de ziekte. Preventief kunt u de dieren tegen deze ziekte enten. Deze enting is een combinatie enting tegen meerdere clostridiumsoorten, onder andere tegen *Clostridium tetani*, de veroorzaker van tetanus.

Leverbot

Leverbot *Fasciola hepatica* is een parasitaire platworm die de lever beschadigt. De besmetting verloopt via de leverbotslak, *Limnaea trunculata* die als tussengastheer optreedt. Deze slakjes leven op de grens van water en grond. De metacercariën, de besmettelijke stadia van de leverbot, worden ook ingekapseld gevonden op grashalmen. Vooral in natte perioden of natte weiden. Bij schapen komen twee vormen voor: de acute leverbotziekte waarbij de schapen plotseling dood gevonden worden en de chronische leverbotziekte. De verschijnselen bij deze chronische vorm zijn langzame vermagering, grauwe open vacht, de dieren worden

traag, slijmvliezen worden bleek en algemene bloedarmoede treedt op. Tegen leverbot bestaat een goede behandeling.

Lintwormen

Lintwormen zijn lange platte wormen, die zich als parasieten in de darmen kunnen bevinden. De kop van de worm hecht zich aan de darmwand, waarna geledingen kunnen aangroeien. Als die rijp zijn, worden ze uitgescheiden met de zich daarin bevindende eitjes. Deze wormsegmenten vindt u terug als 'witte rijstkorrels' in de mest. Deze kunnen de schapen herbesmetten. Met een passend wormmiddel zijn ze goed te bestrijden.

Listeriose

De oorzaak van Listeriose is een groundbacterie, de *Listeria monocytogenes*. Er bestaan verschillende vormen van deze ziekte. Let op: een besmetting kan gevaarlijk zijn voor de mens. Besmette dieren kunnen namelijk de besmetting doorgeven via de melk en zo komen de ziektekiemen in de zgn. rauwmelkse kaas terecht. Mensen met iets mindere weerstand zoals jonge kinderen, oudere mensen en zwangere vrouwen moeten daarom oppassen met ongepasteuriseerde melk(producten). Gelukkig komt deze ziekte weinig onder schapen voor. Kenmerken voor deze ziekte zijn onder andere de zogenaamde ingewandslisteriose, waarbij abortus optreedt of sterfte onder zeer jonge lammeren. Meestal is de lever dan ook aangetast, waardoor ook geelzuchtachtige verschijnselen optreden. In een vroeg stadium is met antibiotica nog wel genezing mogelijk. De verzorger van een ziek schaap met Listeriose moet ervoor zorgen dat het dier voldoende drinkt.

Maagdarmwormen

Dit zijn de wormen die nogal eens bij schapen voorkomen. De wormen hechten zich aan de slijmvliezen van maag en darmen. Daardoor ontstaan hevig irriterende ontstekingen. De dieren kunnen het voedsel niet meer goed verwerken, waardoor diarree en vermagering ontstaat. De vacht wordt dof en stug. Later gaan de dieren ook met een kromme rug staan treuren. Er bestaan verschillende maagdarmwormen, elk met hun eigen problemen en bestrijdingsmogelijkheden. Ze kunnen veel schade veroorzaken, in ieder geval verminderde groei. Volwassen wormen leggen in de maag en darmen hun eieren, die met de mest op het land komen waar zich de larven ontwikkelen. Deze worden door grazende schapen opgenomen, waardoor een zogenaamde kringloopbesmetting ontstaat. De ziekte is goed te bestrijden met de periodieke verstrekking van een pil tegen wormen. Het belangrijkste is

Tip

Voor elke schapen- en geitenhouder bestaat er een uitstekende website: www.capraovis.nl. Deze site geeft heel veel goede voorlichting over het voorkomen en behandelen van ziekten. Raadpleeg deze van tijd tot tijd.

een goed weidemanagement om problemen zo veel mogelijk te voorkomen. Op geleide van mestonderzoek is gericht behandelen gewenst.

Myiasis

Myiasis is een ziekte die ook wel huidmadenziekte wordt genoemd. Als een schaap met myiasis niet behandeld wordt, kan het wel doodgaan. Vooral bij vochtig, warm weer leggen groen-glanzende bromvliegen hun eitjes op het schaap bij de wortels van de wol, vaak op de achterhand waar mest aan de wol kleeft, maar soms ook gewoon op de rug, lendenen of schouders. De maden voeden zich met huidvocht en schilfers en als u ze niet op tijd bestrijdt, vreten ze zich een weg naar binnen, het (dan nog) levende schaap in. Een schaap met myiasis zondert zich vaak af, is schrikachtig of blijft lusteloos liggen terwijl de rest van de kudde op stap gaat, en kijkt om naar de aangetaste plek of maakt met de onderkaak krabbende bewegingen in de lucht. Omdat de maden de huid opzoeken, zijn ze niet zichtbaar zonder de wol opzij te vouwen, maar vaak is er van een afstandje wel een vochtige baan op de wol waar te nemen, die begint op de plaats waar de maden zich bevinden en naar beneden afloopt. Om de maden te doden, begiet u het hele schaap met een in water opgelost bestrijdingsmiddel. Dit werkt meteen een aantal dagen preventief tegen nieuwe besmetting. Behandeling: wol wegknippen en later verbranden of zo opruimen dat er geen nieuwe vliegen uit kunnen komen; maden wegspoelen en behandelen met bestrijdingsmiddel, eventueel in combinatie met een antibioticum.

Myiasis komt bijna niet voor in korte wol. Een keer extra scheren kan het risico verkleinen. Winterscheren beschermt het schaap de eerste maanden tegen een vroege besmetting. Hierdoor kan de vlieg niet goed terecht bij het schaap en kan ze minder generaties produceren. Dit heeft het voordeel dat het aantal vliegen en dus de infectiedruk voor de rest van de zomer lager zal zijn. Alleen het achterstel scheren is ook een optie. Vieze wol en urine in de wol trekt de vleesvlieg aan. Bij dieren met lange staarten, die een met mest besmeurde achterhand hebben moet men extra opletten.

Schaap met Myiasis

Paratuberculose

zie Caseous lymphadenitis

Rotkreupel

Dit is een besmettelijke klauwziekte van geiten en schapen die door een tweetal bacteriën, *Dichelobacter nodosus* en *Fusobacterium necrophorum*, wordt veroorzaakt. De aandoening veroor-

zaakt ontstekingen van de tussenklauwhuid, die over kan gaan op de huid en het hoorn van de hoeven. De eerste bacterie is de echte rotkreupelbacterie en deze hoort niet in de omgeving van schapen voor te komen. De tweede komt normaal gesproken in de omgeving van schapen wel voor. Van de twee eerder genoemde bacteriën, die worden uitgescheiden via de ontlasting, heeft de tweede de meeste overlevingskans. Onder gunstige omstandigheden zoals vocht, temperatuur en besmettingsdruk kan deze ziekte toeslaan. Hoewel van goede klauwverzorging een uitstekende preventieve werking uitgaat, is deze ziekte niet altijd te voorkomen. Kenmerkend is de typisch weezoete geur van de ontsteking. Soms laten hele hoornwanden los en gaan de hoeven verloren. De verschijnselen zijn in samenwerking met de dierenarts wel te behandelen en soms past men een preventieve enting toe.

Schapenteken en wolluis

Zie hoofdstuk Verzorging.

Schurft

Schurft wordt veroorzaakt door een kleine zuigmijt. Deze voedt zich met schilfers en dergelijke uit de wol en op de huid. De mest van deze mijt veroorzaakt een allergische reactie waardoor huidproblemen ontstaan. Schapen met schurft kunnen elkaar besmetten. De dieren hebben veel jeuk en schuren zich op het laatst voortdurend. 's Winters vermeederen de mijten zich sneller dan 's zomers. Naast jeuk komt ook sterke vermagering, wuluitval en huidveranderingen voor. Zwaar aangetaste dieren zullen uiteindelijk sterven. Er bestaan overigens goede bestrijdingsmiddelen tegen deze vervelende ziekte.

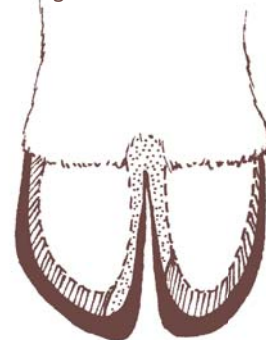
Scrapie

Scrapie is een besmettelijke aandoening van het zenuwstelsel bij schapen en geiten. De aandoening leidt tot een sponsachtige structuurverandering van de hersenen. De verschijnselen treden in de regel op vanaf een leeftijd van anderhalf jaar. Schapen die lijden aan scrapie vertonen vaak afwijkend gedrag: 'dromen' met de kop naar beneden, geen koppelgedrag, erg schrikachtig zijn en soms trillen over het hele lichaam. Daarnaast schuurt een deel van de dieren zich overal aan en vermagert het zieke dier. Na een lange incubatietijd en een slepend verloop eindigt de ziekte altijd met de dood. Als scrapie wordt vastgesteld, moeten de gevoelige dieren worden geruimd. Door bloedonderzoek is de gevoeligheid voor deze ziekte vast te stellen. Tot voor kort was een maatregel ter voorkoming van de ziekte dat voor de fokkerij alleen maar

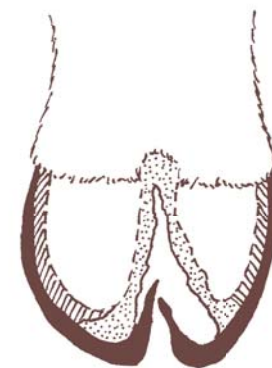
Rotkreupel

Ontstaan van rotkreupel als ontsteking in de tussenklauwhuid.

De infectie breidt zich verder uit tot onder het hoorn van de klauwen.

Loslaten van de hoornranden als gevolg van rotkreupel.

scrapievrije rammen mochten dekken, maar deze maatregel is om praktische redenen opgeheven. Het blijft verstandig om ARR-rammen in te zetten.

Dit voorkomt ruiming van de schapen. Behandeling van de ziekte is niet mogelijk. Scrapie behoort, net als BSE, tot de TSE's (*transmissible spongiform encephalopathies*).

Uierontsteking (mastitis)

Mastitis wordt meestal veroorzaakt door streptococcon, staphylococcon en pasteurellabacteriën. De uier voelt dan warm aan en de melk is vaak wat gelig en bevat vlokjes. Soms verloopt de ziekte zo heftig dat een uier(helft) compleet onbruikbaar wordt. Een kwalijker vorm is de zogenoemde blauwuier, waarvan de blauwe kleur en het koud aanvoelen kenmerkend zijn. Hierbij kan het ziekteproces zeer snel verlopen, waardoor u soms te laat ziet wat er gaande is. Soms geneest een dier hier niet van en gaat een deel van de uier verloren, of sterft het dier zelfs. Bij uierontsteking is de dierenarts nodig om een juiste behandeling in te stellen. Hoe vroeger u erbij bent, hoe beter dat is.

Zeer bekje

Zere bekjes

Ook bekend als bekschurft of ecthyma. Deze ziekte wordt veroorzaakt door het *Ecthyma contagiosum* virus en begint met blaasjes en donkere korstje op de lippen en rond de bek. De uier kan ook besmet raken. Het wordt veroorzaakt door een aan pokken verwant virus en is zeer besmettelijk. Als u deze ziekte niet snel behandelt, zullen de korsten groter worden en tot bloedens toe verzweren. Pas op dat u geen direct contact met de korsten krijgt en was uw handen na aanraking, want deze ziekte kan op mensen overgaan.

Zwoegerziekte

Zwoegerziekte

Deze virusziekte heeft vaak een langzaam verloop en wordt gekenmerkt door een moeizame en later pompemde ademhaling. Vermagering, en later algemene aftakeling, leiden uiteindelijk tot de dood. De besmetting gaat vaak van de ooi op de lammeren over, die echter (veel) later pas ziek worden. De uitgedemde lucht van oude dieren veroorzaakt ook besmetting! Er is geen geneesmiddel tegen deze ziekte. Er loopt in Nederland een uitgebreid bestrijdingsprogramma en de meeste schapenhouders die fokschapen houden zijn intussen zwoegervrij. Als u dieren aanschaft, vraag dan om een zwoegervrije verklaring!